



LİBERAL PERSPEKTİF RAPOR:

YÖNETİCİ ÖZETİ

SAYI: 23 • ARALIK 2021



TÜRKİYE'DE EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER RAPORU

Editor: İbrahim Enes Özkan





LIBERAL PERSPEKTİF RAPOR YÖNETİCİ ÖZETİ

Sayı: 23, Aralık 2021

TÜRKİYE'DE EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER RAPORU

Editor: İbrahim Enes Özkan

© Özgürlük Araştırmaları Derneđi, 2021

Bu çalışma, VVD International, Friedrich Naumann Vakfı Türkiye Ofisi (FNF Türkiye) ve Fraser Enstitüsü tarafından desteklenmektedir.

Bu çalışmadaki görüşler yazara aittir. VVD International, Friedrich Naumann Vakfı Türkiye Ofisi (FNF Türkiye, Fraser Enstitüsü ve Özgürlük Araştırmaları Derneđi'nin görüşlerini yansıtmaz.

Özgürlük Araştırmaları Derneđi

Çankaya Mah., Atatürk Bul., No.160 D.10 Çankaya, Ankara

(312) 213 24 00 www.oad.org.tr info@oad.org.tr

[f](https://www.facebook.com/ozgurlukarastirmalari) [ozgurlukarastirmalari](https://www.facebook.com/ozgurlukarastirmalari) [ozgurlukar](https://twitter.com/ozgurlukar)

ÖZGEÇMİŞLER (BÖLÜM SIRALARINA GÖRE)



İbrahim Enes Özkan

Lisans derecesini Marmara Üniversitesi İktisat Bölümünde tamamlayan Enes Özkan, yüksek lisansını 2015 yılında İstanbul Üniversitesi İstanbul Araştırmaları alanında yapmıştır. İktisat alanında doktorasına İstanbul Üniversitesi'nde devam eden Enes Özkan, davranışsal ekonomi ve merkezizetsiz ekonomik sistemler, özellikle kripto para birimleri üzerine çalışmaktadır. İstanbul Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak görev alan Özkan, Özgürlük Araştırmaları Derneğinin yönetim kurulu üyesidir.



Prof. Dr. Murat Çokgezen

1966'da İstanbul'da doğdu. 1987 yılında İstanbul Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi İktisat bölümünde tamamladı. 1996'da Marmara Üniversitesi İktisat Bölümü'nden doktorasını aldı. Halen Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde profesör olarak çalışmaktadır.



Dr. Ali Rıza Çoban

1992 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesinden mezun olmuş, yüksek lisansını aynı üniversitede, doktorasını ise İngiltere'de Leeds Üniversitesi, Hukuk Fakültesinde 2002 yılında tamamlamıştır. Doktora sonrası Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesinde Anayasa Hukuku Anabilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaya başlamış, 2008 yılında Anayasa Mahkemesinde raportör olarak görevlendirilmiştir. Bireysel başvurunun kabul edilmesi ile 2011 yılında Bölümler başraportörü olarak atanmıştır. Bireysel başvuru sisteminin kurulmasında ve hayata geçirilmesinde rol oynamıştır.

2017 yılından itibaren sivil toplumda faaliyet yürütmektedir. İfade özgürlüğü, hukuk devleti, yargı bağımsızlığı gibi alanlarda çeşitli projelerde yer almıştır.



Dr. Mustafa Eray Yücel

Araştırmalarını uygulamalı ekonometri, makroiktisat ve para ekonomisi alanlarında sürdüren Mustafa Eray Yücel, doktorasını 2005'te Bilkent Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nda çeşitli görevlerde bulunmuş olan Dr. Yücel, öykü yazmaya meraklıdır. Halihazırda Bilkent Üniversitesi İktisat Bölümünde öğretim görevlisi olarak görev yapmaktadır.



Dr. Özge Öner

Özge Öner, 1986 yılında Ankara'da doğdu. Lisans eğitimini 1008 yılında Marmara üniversitesi İktisat Bölümünde tamamladıktan sonra, master ve dokrasını yine iktisat alanında İsveç'te, Jönköping International Business School'da tamamladı. 2018 yılından beri Cambridge Üniversitesi'nde Cooğrafi İktisat alanında doçent öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.



Prof. Dr. Uğur Emek

1964'te Emirdağ'da doğdu. 1985 yılında Ankara Üniversitesi İşletme Bölümü'nden mezun olduktan sonra 1997 yılında Northeastern Üniversitesi'nde iktisat politikası ve planlama alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2005 yılında ise Ankara Üniversitesi'nde İşletme doktorası derecesi almıştır. Halen Başkent Üniversitesi İktisat Bölümü'nde profesör olarak çalışmaktadır.



Dr. Didem Pekkurnaz

Lisans eğitimini 2005 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde İstatistik alanında yapan Didem Pekkurnaz, İktisat alanında da yan dal yapmıştır. Yine aynı üniversitede iktisat alanında yüksek lisansını tamamladıktan sonra North Carolina at Chapel Hill Üniversitesi'nde 2014 yılında doktora derecesini almıştır. Başkent Üniversitesi'nde İktisat Bölümü'nde doktor öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Ekonomik özgürlük kavramı, en genel tanımıyla, bireysel olarak insanların kendilerine yetebilir hale gelmesi olup “bireyin ekonomik bağımsızlığı” kavramını karşılayacak şekilde kullanılmaktadır. Fakat Fraser Enstitüsü’nün Ekonomik Özgürlükler Endeksi (EÖE)’nden faydalandığımız bu çalışmada Enstitü’nün yaptığı tanımı hatırlamakta fayda var: Ekonomik özgürlükler bireysel tercihlerin, piyasa içerisinde gerçekleşen gönüllü mübadelenin, piyasaya giriş çıkışın serbest olması, bireylerin kendilerinin ve mülklerinin başkalarının saldırılarından korunması üzerine kuruludur. Ekonomik Özgürlükler Endeksi ülkeleri temelde beş kategoride inceleyerek ülkelerin yukarıda bahsedilen özgürlüklere ne kadar alan açtığını ölçmektedir. Tüm bu çabanın temellendirildiği varsayım; ekonomideki kaynakların, piyasa ekonomisi çerçevesinde bahsedilen özgürlüklerin geliştiği ülkelerde daha etkin dağıldığıdır.

Fraser Enstitüsü 1996 yılından beri bir Ekonomik Özgürlükler Endeksi’ni hazırlamaktadır. Ekonomik Özgürlükler Endeksi’nin metodolojisinin geliştirilmesi aşamasında Milton Friedman, Rose Friedman, Douglass North, Gary Becker, William Niskanen ve Gordon Tullock gibi alanın önemli isimleri katkıda bulunmuştur. Ortaya çıkan katkılar ve sonrasında yapılan geliştirmeler sonucunda (1) Devletin Ekonomik Büyüklüğü, (2) Hukuki Sistem ve Mülkiyet Haklarının Güvenliği, (3) Sağlam Para, (4) Uluslararası Ticaret Serbestisi ve (5) Regülasyonlar şeklinde beş kategori ve bunlara ait 24 bileşen oluşturulmuştur. Tüm bu bileşenler 0 ile 10 arasında değerler alırlar ve nihayetinde bu değerlerin ortalamasının alınması bileşenlerin ait olduğu kategorinin skorunu ortaya çıkarır. Kategori skorlarının ortalaması da değerlendirilen ülkenin EÖE skorunu oluşturur. Ülke skorunun 10’a yaklaş-

ması o ülkede kaynakların büyük ölçüde piyasa mekanizması aracılığı ile dağıtıldığını göstermektedir.

Bu raporda EÖE bünyesindeki tüm kategoriler, bileşenler ve alt bileşenler Türkiye özelinde ayrıntılı olarak incelenmiştir. Hali hazırda endeks mevcutken ayrıca bu raporun hazırlanmasının üç sebebi vardır. Birincisi; EÖE'nin doğasına ilişkindir. Yazarlarının subjektif yargılarının rapor sonuçlarını etkilememesi, şeffaflık ve tutarlılık yaratılması amacıyla endeksi oluşturan tüm veriler üçüncü parti veri kaynaklarından derlenmiştir. Her veri sürekli ve anlık yaratılmadığı ve kapsamlı bir çalışmanın ürünü olduğu için bazı veriler oldukça eski kalmıştır. Nitekim 2021 yılında yayınlanan bu raporda 2019 yılındaki verilerle dünyadaki ekonomik özgürlükler incelenmektedir. Türkiye gibi yoğun değişimlerin kısa sürelerde yaşandığı bir ülkede kimi kategorilerde yaşanan fakat endekste kendine yer bulamayan değişimleri özgün bir yaklaşımla değerlendirmek gerekmektedir. İkincisi; yine tüm kategorilerde sadece endeks skorlarının değil, bu skorları oluşturan verileri yaratan etkenlerin de daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi gerekliliğidir. Üçüncüsü; raporun yazarlarının başkanlık ettiği, alanında uzman isimlerin katıldığı bir çalıştayla Endeks üzerinden daha derinlemesine bir okumanın ve analizin kıymetli olacağı fikridir. Nitekim raporun her bir başlığı düzenlenen çalışmaya katılan değerli uzmanların da katkılarıyla güçlendirilmiştir.

Endekste Türkiye'nin yerine kısaca göz atmak gerekirse, ülkemizin 2019 yılı verileriyle oluşturulan endeks puanı 6.54'tür. Bu haliyle ülkemiz endeks kapsamında incelenen 165 ülke arasında, Fiji ile beraber 114. sırada ve en az özgür olan ülkeler kategorisinin bir basamak üstünde, üçüncü çeyrekteki ülkeler arasında yer alıyor. Endekste yer alan majör ülkelere baktığımızda sıralamalar şöyle gerçekleşiyor: Japonya 18, Almanya 22, Meksika 75, Rusya 100, Brezilya 109 ve Çin 116. sırada. Listenin en alt sıralarında ise Suriye, İran, Cezayir, Kongo Cumhuriyeti, Libya, Sudan gibi savaş bölgeleri bulunmaktadır. En alt sırada ise sosyalist otokrat bir hükümet tarafından yönetilen Venezuela yer almaktadır.

DEVLETİN EKONOMİK BÜYÜKLÜĞÜ

Ekonomik Özgürlükler Endeksi'nin ölçtüğü beş alandan biri olan Devletin Ekonomik Büyüklüğü (DEB), kaynak dağılımının ne kadarının piyasa dışı (siyasi) amaçlarla yapıldığını ölçer. 2000-2005 yılları arası Türkiye, devletin ekonomideki payını küçülterek DEB skorunu artırmış, sonraki dönemde ise DEB skoru genel bir düşüş trendi yaşamıştır.

DEB kriterinin beş temel bileşeni; devletin tüketim harcamaları, transferler ve sübvansiyonlar, kamunun yatırım harcamaları, en yüksek marjinal vergi oranı ve devletin sahip olduğu varlıklardır. Türkiye’de devletin tüketim harcamaları 2005 yılı hariç tutulacak olursa 2019 yılına kadar 2000 yılındaki seviye olan 6.93’ün altında kalmıştır. 2019 yılında bu seviye 5.46’ya kadar düşmüştür. Bu düşüşün en temel sebebi kamu personeli sayısındaki yüksek artıştır.

Transferler ve Sübvansiyonlar alanında Türkiye’nin skoru 2005 yılına kadar 9’un üzerinde seyrederken, 2019 yılında yüzde 6.21’e kadar düşmüştür. Görev zararlarının bu alandaki skorun düşmesindeki payı büyüktür. DEB’in üçüncü bileşeni olan Kamu Yatırımları alanında 2000 yılında 7,4 olan Türkiye’nin skoru 2004’te 10’a yükselmiş ve sonraki yıllarda da genellikle bu seviyede kalmıştır. Ancak Kamu Özel İşbirliği projeleri birer kamu projesi olsa da bu projeler Türkiye ekonomik istatistik verilerinde özel sektör projeleri olarak yer almaktadır. Bu nedenle, Türkiye’nin Kamu Yatırımları alanındaki puanının gerçek durumu yansıtmadığını belirtmek gerekir.

DEB’in dördüncü bileşeni, en üst gelir dilimindeki kazancın hangi vergi oranından vergilendirildiğini gösteren Marjinal Vergi Oranı’dır. Bu alanda Türkiye’nin skoru 2004-2018 yılları arasında 7 olarak gerçekleşmiştir. 2019 yılında ise bu skor 5’e düşmüştür. Öte yandan Türkiye’deki vergi sisteminde dolaylı vergilerin payının büyüklüğü hesaba katıldığında, Marjinal Vergi Oranı endeksinin, devletin vergiler aracılığıyla ekonomideki kaynakların ne kadarını kontrol ettiğine dair tabloyu tam olarak yansıtmadığı söylenmelidir.

Son olarak, DEB’in beşinci bileşeni olan “Devletin Sahip Olduğu Varlıklar” (DSOV) alanında ise Türkiye’nin skoru 2000’li yılların başında artmış olsa da 2012 yılından itibaren sürekli düşüş göstererek 2019 yılında başlangıçtaki seviyesinin çok altındaki bir seviyeye gerilemiştir. Bu düşüşü kısmen 2012’den sonra özelleştirmelerin azalması kısmen ise ekonomik faaliyette bulunan yeni kamu kurumlarının kurulmasına bağlamak mümkün olsa da Türkiye’nin DSOV skorundaki düşüşün nedeni verinin karakteristiği nedeniyle endeks çerçevesinde tam olarak açıklanamamaktadır. Çünkü bu veri diğer verilerin aksine bir anket verisidir ve uzmanların verdiği cevaplara göre skor oluşturulmaktadır. Elimizde bu skorun neden düştüğünü anlatabilecek istatistikler bulunmamaktadır.

Bir ülkenin Ekonomik Özgürlükler Endeksi'ndeki konumunu belirleyen bileşenlerden biri iktisadi kararların ne kadarının siyaseten verildiğidir. DEB skorunun belirlenmesinde devletin gelirleri, harcamaları ve sahip olduğu varlıkların değerindeki değişimler temel göstergeleri oluşturmaktadır. Bir ekonomide siyaseten verilen kararların artması, bireysel kararların (özgürlüklerin) kısıtlanması anlamına gelir. Türkiye seçim ekonomisi kavramına aşına olan bir ülkedir ve 2002'den beri 9 kez seçime gitmiştir. Tüm bu süreçlerde devlet çeşitli nedenlerle ekonomik olarak büyümüştür. Başka bir seçim süreci yaklaştığı düşünüldüğünde Türkiye'nin DEB skorunun düşeceği öngörülebilir.

HUKUKİ SİSTEM VE MÜLKİYET HAKLARI

Bireyin ekonomik özgürlüklerinin korunması özel mülkiyeti koruyan, adil ve etkin bir şekilde işleyen bir hukuk sisteminin varlığına bağlıdır. Hukukun üstünlüğü prensibine bağlı tarafsız ve iyi işleyen bir hukuk sistemi, ekonomik gelişmişliğin de en önemli ön koşullarından biridir. Ekonomik kalkınma için gerekli güven ortamı ancak hukukun geliştiği toplumlarda mümkündür. Hukuk devletinin hâkim olduğu toplumlar aynı zamanda refahın da daha adil bölüştüğü toplumlardır.

Türkiye'de 2010 yılından sonra ama özellikle de 2013 sonrası dönemde hukukun üstünlüğü prensibi zarar görmüş, birçok özgürlük kısıtlanarak hukuk devleti normları zedelenmiştir. Bu olumsuz gelişmeler ekonomide de kendini göstermiş ve 2012 yılında 12.500 dolar olan kişi başına yıllık gelir 2020 yılında 8.500 dolar civarına düşmüştür. Türkiye Ekonomik Özgürlükler Raporu'nda 2019 yılına kadarki verilere göre yapılan sıralamada 165 ülke arasında 114. sırada yer alabilmiştir.

2017 Anayasa değişiklikleri sonucu kurulan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, denge ve denetleme mekanizmalarının büyük oranda aşındığı, yürütme gücünü elinde bulunduran cumhurbaşkanına çok fazla yetki veren ve keyfiliklere açık bir siyasal sistemdir. Son yıllarda neredeyse ortadan kalkan yargı bağımsızlığı ise bu başkancı sistemin getirdiği diğer büyük bir sorun kaynağıdır. Böyle bir sistemde ne sivil ve siyasi özgürlüklerin ne de ekonomik özgürlüklerin güvence altında olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.

Türkiye'de mülkiyet hakkı anayasal koruma altına alınmış olsa da uygulama ve mevzuat kaynaklı birçok sorun nedeniyle bu temel hakkın fiilen tam

bir hukuki koruma altında olmadığını iddia etmek mümkündür. Kadastro işlemlerinin tamamlanamamış olması, imar düzenlemelerinin rantı önceleme, kamulaştırma kanununun durmadan değiştirilmesi gibi sorunlar mülkiyet hakkının güvenceye alınmasını engellemekte ve Türkiye’de ekonomik özgürlükleri zedelemektedir. Kanunların devamlı surette değiştirilmesi ve cumhurbaşkanlığı kararnameleriyle ülkenin idare edilmesi ise hukuk güvenliğini yaralayarak ekonominin gelişimi için hayati önemde olan öngörülebilirliği azaltmaktadır.

Son olarak, askeri vesayetin etkisini yitirmesi ekonomik özgürlükler bakımından olumlu olmakla birlikte son dönemde şu anki siyasal rejim altında polisin işlevi, ekonomik özgürlükler bakımından sorun yaratacak bir alan haline gelmiştir. Dolayısıyla, son dönemde sıklıkla görülen ve ekonomik özgürlüklere darbe vuran otoriter uygulamalar, Türkiye’nin hem hukuk hem de ekonomi alanındaki endekslerde alt sıralara düşmesine neden olmaktadır.

SAĞLAM PARA

Türkiye sağlam para kategorisinde 1975’ten 2016 yılına kadar, çeşitli iniş çıkışlar olsa da sürekli bir gelişim göstermiştir. 2017-2019 döneminde ise bir miktar gerileme yaşanmış ve sağlam para kategorisi puanı 8,54 olarak gerçekleşmiştir. Fakat 2019 yılında 2021 yılı Aralık ayına kadar yaşanan olumsuz değişimler dikkate alınmalıdır. Ekonomik özgürlük kavramı için bireysel mülkiyet ve seçme hakkı oldukça önemlidir. Mülkiyetin aşınmaması ve seçme hakkının olabildiğince geniş bir şekilde kullanılabilmesi için enflasyonun düşük olması oldukça önemlidir. Ayrıca enflasyonun düşük olması piyasaların etkin bir şekilde işlemesi için de çok önemlidir.

2019’dan bu yana geçen süre içerisinde Türkiye ekonomisinin sağlam para konusunda karnesi pek parlak değildir. 2001 Krizi sonrasında hayata geçirilen ekonomik, kurumsal ve teknik kazanımlar erimiş ve enflasyonun kontrolüne yönelik motivasyon kaybedilmiştir. Kanuni ve asli görevi fiyat istikrarını sağlamak olan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası piyasanın talepleri ile siyasi baskılar arasında, ikincisine daha yakın bir noktada konumlan(dırıl)mış olup ekonomik özgürlükleri yeşertip desteklemekten uzaktır. Ekonomi yönetiminin genel görünümünü belirleyen keyfilik, idari zafiyet ve değişkenlik, kaçınılmaz biçimde Türkiye’nin para karnesini de bozmaktadır. Merkez Bankası 2011 sonrasında git gide asli görevlerinden uzaklaşarak döviz kuru seviyesinde yaşanan aksaklıkların giderilmesi gibi

farklı kaygıların söz konusu olduğu bir kurum haline gelmiştir. Halihazırda finansal istikrara yönelik (makro ihtiyati) politikalar amacı dışında kullanılmakta, para politikası otoritesinin beklenti yönetimi zayıflamaktadır. Hem finansal piyasalar tarafında hem hanehalkı tarafında sağlam olmayan para kaynaklı sıkıntılar bulunmaktadır ve bu durum muhtemel bir finansal krizin şiddetini artırmaktadır.

Ülke genelinde ana sorunlardan biri olan denge ve denetleme mekanizmalarının zayıflaması nedeniyle ekonomi yönetiminde yaşanan aksaklıkların giderilmesi noktasında etkin adımlar atılamamaktadır. Özetle, Türkiye'nin Sağlam Para karnesinin başarılı olduğunu söylemek sağduyulu herhangi bir analitik çerçeve içinde mümkün değildir. Son on yılın merkez bankacılığı pratiği, kurum özerkliği/bağımsızlığı ile gelen kazanımların ve bu kazanımların halkın ekonomik özgürlüklerine olan katkısının giderek erimesine neden olmuştur.

ULUSLARARASI TİCARET SERBESTİSİ

Uluslararası Ticaret Serbestisi (UTS) ile ilgili olan bölümü, ulusal sınırlar arasında gerçekleşen değişime odaklanmaktadır. Modern dünyamızda, diğer ülkelerdeki insanlarla ticaret yapma özgürlüğü, ekonomik özgürlüğün önemli bir bileşenidir. Türkiye, her ne kadar ülke genel skoruna göre yapılan sıralamaya kıyasla uluslararası ticaret serbestisinde görece daha iyi bir pozisyonda olsa da son üç yılın raporlamasına baktığımızda skorun sürekli bir düşüş gösterdiğini görmek mümkündür. Türkiye uluslararası ticaret serbestisi özelinde 2017 yılında 79., 2018 yılında ise 85. sırada olup, gerilemesini devam ettirerek 2019 yılında 94. sıraya yerleşmiştir.

Uluslararası Ticaret Serbestisi kategorisinin bileşenlerine baktığımızda bu skora olumlu etki eden en önemli konunun karaborsa döviz kurlarının Türkiye'de olmayışı olduğunu görüyoruz. Skoru en çok olumsuz etkileyen alt bileşenin ise yabancılara getirilen mülkiyet ve yatırım sınırlamaları olarak karşımıza çıkıyor. Önümüzdeki süreçte UTS skorunda gerileme yaratma potansiyeli olan unsurların ise COVID-19 pandemisi kaynaklı çeşitli kapatmalar ve düşük değerli Türk lirası kaynaklı ithalatı olumsuz etkileyecek düzenlemeler olacağını öngörüyoruz.

Skorun genel görünümü haricinde, son yıllarda iktisatçılar uluslararası ticaret serbestisinin mutlak kazanım yaratamayabileceğini hatta üretim kalıplarını değiştirerek yeni kazananlar ve kaybedenler yaratabileceğini

tartışmaya başladılar. İktisatçılar iki konuya bilhassa dikkat çekiyorlar. Bunlardan ilki nitelikli iş gücü ve niteliksiz iş gücü arasında ticaretten edinilen kazanımların dağılımında ortaya çıkan adaletsizlikler, bir diğeri de bu dağılımın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini mümkün kılacak demokratik kurumların ne denli elzem olduğudur.

Türkiye bu anlamda hem yakın zamanda tecrübe ettiği iktisadi türbülanslarla karanlık bir tablo çiziyor, hem de değişmeye muktedir bir siyasal iklimde büyük olasılıklar evrenini temsil ediyor. TL'de önü alın(a)mayan bir değersizleşme yaşandı. Fiyat istikrarına dair yaşanan bu makus gelişmenin ihracatı destekleyici niteliği üzerine yapılan atıflar da maalesef mevcut verilerden destek bulamadı. Zira Türkiye'nin ihracat kalemlerine bakıldığında, birçok girdinin ithalata dayalı olduğunu görmek mümkün. Burada gördüğümüz, ara ürün üretimi üzerine özelleşmenin önceliklendirildiği bir iktisadi plan ile para politikaları arasındaki uyumsuzluktur.

Bir diğerkonu da şüphesiz Türkiye'nin bloklar dışı yürüttüğü uluslararası ticaret ilişkileri ve bu ikili ilişkilerin uluslararası ilişkilere konu olan birçok çekişmeden etkilenme temayülünün bloklar içinde ticaret yapan ülkelere göre daha yüksek oluşudur. Maalesef, 2013'ten beri sıkça dillendirilen dış politikada "değerli yalnızlık", dış ticarete de ülkeyi kırılgan ve yalnız bir yere bırakıyor. AB ile geçtiğimiz on yıl içerisinde kopma noktasına gelmiş ilişkiler, Türkiye'yi sadece askeri angajman ve göçmenler gibi konularda gerektiğinde beraber hareket edilmesi gereken bir üçüncü parti pozisyonuna düşürdü.

Son olarak değinmemiz gereken konu şüphesiz iklim ve ticaret, ya da daha spesifik olmamız gerekirse, Paris Anlaşması ve yakın vadede uyulması gereken regülasyonlardır. Türkiye'nin yakın tarihte onayladığı Paris Anlaşması, Türkiye'yi yakın gelecekte ciddi bir ekoloji-ekonomi denklemini çözmekle mükellef kılıyor. Zira bu anlaşmayla düşük emisyonlu ve iklim dirençli kalkınma yolunda finans akışının desteklenmesi hedeflendiği gibi, taraf ülkelere emisyon azaltımı için ciddi sorumluluklar da yüklüyor. Bütün bu sorumlulukların belirlenen takvimlerde gerçekleştirilebilmesi için gerekenler ticaret, iktisadi kalkınma ve para politikalarında mutlak uyum ile bunları eş zamanlı idare edebilecek kurumsal bir yapı olarak karşımıza çıkıyor.

KAMU DÜZENLEMELERİ

Bazı kamu düzenlemeleri iktisadi faaliyetin sınırlandırılması ve ticaret özgürlüğünün engellenmesine neden olur. Kredi, işgücü ve iş piyasalarındaki değişim özgürlüğünü sınırlandıran kamu müdahalelerinin derecesini ölçmek için Kamu Düzenlemeleri Endeksi oluşturulmuştur. Türkiye bu endekste kredi piyasası düzenlemeleri alanında diğer iki alana göre daha yüksek bir nota sahiptir.

Kamu Düzenlemeleri Endeksi'nin ilk bileşeni olan kredi piyasası düzenlemelerinin üç ana başlığında banka sahipliği dışında diğer ikisi olan özel sektör kredisi ve faiz oranı denetimi alanlarında Türkiye'nin notu 2016-2019 yılları arasında düşüş göstermiştir. Merkez Bankasının belirlediği politika faizine yapılan siyasi müdahaleler, başkanların sıkça değiştirilmesi ve başta kamu bankaları olmak üzere kredi faizlerinin düşürülmesine yönelik bankalara yapılan siyasi baskılar gibi faktörler bu notun düşmesine sebep olmuştur.

2002-2019 yılları arasında İşgücü Piyasası Düzenlemeleri notu genel olarak yatay bir seyir izlemiştir. Ancak 2018 yılında Türkiye'nin notunda bir artış meydana gelmiş ve bu not 4,71'den 5,41 seviyesine çıkmıştır. Bu artışta zorunlu askeri hizmet düzenlemelerindeki iyileşmenin katkısı ön plana çıkmıştır. Türkiye'nin işgücü piyasası notu her ne kadar biraz artmışsa da birçok bakımdan yetersiz düzeydedir.

Son olarak, Türkiye'nin iş piyasaları notunda da bir gerileme yaşanmıştır. Bu not 2016 yılında 6,80 iken 2019 yılında 6,43 olarak gerçekleşmiştir. Notun gerilemesindeki en önemli neden Türkiye'deki yolsuzluk algısının giderek artmasıdır. Yolsuzlukla yeterince mücadele edilememesi ve hatta yolsuzluk soruşturmalarına ve davalarına siyasi baskılar uygulanması, cezasızlık algısını artırmakta ve bu durum da yolsuzlukların artmasına neden olmaktadır.

LİBERAL PERSPEKTİF RAPOR YÖNETİCİ ÖZETİ

Sayı: 23, Aralık 2021

TÜRKİYE'DE EKONOMİK ÖZGÜRLÜKLER RAPORU

Editor: İbrahim Enes Özkan



Çankaya Mahallesi Atatürk Bulvarı No: 160 D: 10, Çankaya, Ankara

(312) 213 24 00 www.oad.org.tr info@oad.org.tr

[f](https://www.facebook.com/ozgurlukarastirmalari) ozgurlukarastirmalari [t](https://twitter.com/ozgurlukar) ozgurlukar